

Komunikat prasowy

Erna Rosenstein. Once Upon a Time (Dawno, Dawno Temu)

30 września – 23 grudnia 2021

Galeria Hauser & Wirth, Nowy Jork, 69th Street

Nowy Jork... 30 września tego roku w nowojorskiej galerii Hauser & Wirth otwarta zostanie wystawa „Erna Rosenstein: Once Upon a Time” – pierwszy monograficzny pokaz Erny Rosenstein (1913–2004) poza granicami Polski. Przeżycia z czasów II wojny światowej, zaangażowanie w surrealizm i wierność lewicowym ideom znajdują wyraz w imponującym kalejdoskopie obrazów, rysunków i instalacji, a także w wierszach, codziennych zapiskach i przewrotnie ekscentrycznych bajkach dla dzieci tej jednej z najważniejszych przedstawicielek polskiej awangardy. Dzieło Erny Rosenstein, wyrastające z jej niezwykłych, traumatycznych losów podczas nazistowskiej okupacji i Holokaustu, z powojennych wstrząsów socjopolitycznych, a także z pełnego pasji zaangażowania w życie intelektualne jej czasów, wymyka się wszelkim klasyfikacjom i próbom zaszufadkowania. Obejmująca sześć dziesięcioleci twórczość artystki formowana była przez jej przekonania i zamiłowania artystyczne, intelektualne i polityczne, co wyrażało się w nieustannym oscylowaniu pomiędzy autobiograficzną figuracją a biomorficzną abstrakcją. Biorąc na warsztat takie tematy jak pamięć, trauma, tęsknota i żaloba, Rosenstein za pomocą farb, atramentu i znalezionych przedmiotów powoływała do życia świat naznaczony i nasycony alegorią, wyobraźnią i baśniowością.

Wystawę “Once Upon a Time” przygotowała kuratorka Alison M. Gingeras. Pokaz obejmuje ponad czterdzieści obiektów rzadko opuszczających granice Polski, w tym ikoniczne dzieła wypożyczone z publicznych zbiorów i prace znajdujące się w posiadaniu spadkobierców Erny Rosenstein, które zostaną udostępnione szerszej publiczności po raz pierwszy od śmierci artystki w 2004 roku. „Erna Rosenstein. Once Upon a Time” to pierwsza prezentacja jej twórczości przez Hauser & Wirth – galeria ta, we współpracy z warszawską Fundacją Galerii Foksal, od 2019 roku reprezentuje dziedzictwo artystki.

Książka wydana z okazji wystawy przez wydawnictwo Hauser & Wirth Publishers pokazuje tę twórczość w nowy sposób. Przynosi teksty autostwa Alison M. Gingeras oraz Doroty Jareckiej, wiodącej badaczki i interpretatorki

prac Rosenstein, dyrektorki warszawskiej Galerii Studio, a także przygotowane przez Aleksandrę Ściegienną kalendarium życia i twórczości artystki pokazanych w szerszym, socjopolitycznym kontekście oraz opracowane świadectwo Rosenstein dotyczące jej losów podczas Zagłady Żydów. To także jeden z pierwszych przekładów twórczości pisarskiej Rosenstein na angielski: w książce znalazła się jej niepublikowana wcześniej bajka, której rękopis niedawno odkryto, oraz wybór wierszy i przedruk stworzonej przez artystkę, unikalnej książki pamięci (yizkor buch) upamiętniającej żydowską społeczność unicestwioną podczas Holokaustu.

O wystawie

Na wystawę „Once Upon a Time” składają się obrazy i rzeźby oddające charakterystyczną dla twórczości Rosenstein nieustanną grę figuracji i abstrakcji, dosłowności i fantazji. Czerpią one z doświadczeń, ran i traum związanych z jej żydowską tożsamością. Na pierwszym piętrze galerii uwagę zwraca przede wszystkim ściana odtwarzająca niezwykle projekt prezentacji dzieł artystki, stworzony na jej monograficzną wystawę w 1967 roku w Galerii Zachęta w Warszawie. Z kolei abstrakcyjne pejzaże i biomorficzne impresje, tworzone od początku lat 50-tych do końca lat 70-tych ubiegłego wieku, zostały rozmieszczone w porządku chronologicznym, by pokazać intensywność, z jaką Rosenstein tworzyła i rozwijała swój warsztat na przestrzeni dwóch dekad, oraz by uzmysłowić nam polityczne niepokoje tamtych czasów i prywatne dylematy artystki. Obraz zatytułowany „Poświata” (Afterglow, 1968) przedstawia – w odcieniach różu i cytrynowej żółci – szemrzący strumyk płynący doliną wśród pastelowych wzgórz, a kontrastujące z nim „Kwiaty piekła” (Hell Flowers, 1968) uderzają głęboką czerwienią i wibrującymi formami biologicznymi, przywołującymi skojarzenia z zakończeniami nerwowymi lub organami wewnętrznymi. Praca ta niesie z sobą szczególnie ładunek emocjonalny, ponieważ powstała w czasie, kiedy wielu spośród polskich Żydów, którzy przetrwali Holokaust, zostało zmuszonych do opuszczenia kraju podczas antysemitycznej czystki przeprowadzonej przez komunistyczny rząd. Echa bolesnych przeżyć Rosenstein, która zdecydowała się zostać w Polsce, można znaleźć w niekiedy pełnej przemocy symbolice charakteryzującej jej twórczość z tego okresu.

Głęboko autobiograficzną i figuratywną nutę w twórczości artystki można z pewnością dostrzec na portretach rodziców Rosenstein. Chromatyczna paleta, w jakiej zostały utrzymane, odzwierciedla tytułowe pory dnia i nocy – „Świt” (Dawn) w przypadku portretu ojca Maksymiliana oraz „Północ” (Midnight) w przypadku podobizny jej matki. Głowy obojga małżonków niepokojąco lekko unoszą się nad ich ramionami, choć wyraz ich twarzy pozostaje godny i zrównoważony, tak jak poprawne wydają się ich stroje i postawa. Sugestywne tytuły i pobudzający

wyobraźnię sposób przedstawienia rodziców zdają się mówić, że postaci ojca i matki mają na tożsamość artystki wpływ równie głęboki jak głęboki jest wpływ następujących po sobie pór dnia i nocy na życie na Ziemi. Te dwa niezwykle osobiste obrazy sąsiadują z „Szafą” (Cabinet, ok. 1960 – 2004) – dziełem, w którym przeplatają się sztuka i życie Rosenstein i które stanowi rodzaj podsumowania jej inspiracji i wielokierunkowej twórczości. Tytułowa szafa – ważny element wystawy z 1967 roku – pochodzi z domowego atelier artystki i mieściła jej zapiski, szkicowniki oraz korespondencję, pełniąc jednocześnie rolę repozytorium twórczych impulsów. Rosenstein miała bowiem w zwyczaju zdobić drzwi szafy intymnymi odniesieniami i drobnymi przedmiotami, takimi jak kolaże wykonane ze znalezionych przedmiotów, pocztówki, zdjęcia czy reprodukcje dzieł flamandzkich mistrzów.

Kolejnym powtarzającym się w dziełach artystki tematem jest walka z własnym ciałem, emocjami oraz walka polityczna. Motyw ten szczególnie wyraźnie zarysowuje się na pracy zatytułowanej „Cieknie” (It Is Leaking, 1989), przedstawiającej, za pomocą farb olejnych i sznurka, sączące się rany. „Usta” (Lips, 1989) są dosłownie zszycie – fizycznie skazane na milczenie. Powracające we wspomnieniach Rosenstein zduszone krzyki i niewypowiedziane prawdy zostały na chwilę uciszone. „Noc” (Night, 1993) nawiązuje wyraźnie do przerażającej śmierci rodziców artystki i ostrza, które zadało im śmiertelny cios. Pamięć i paradygmat upamiętnienia pozostają jednym z głównych wątków przewijających się w twórczości Rosenstein. Jej prace, które nigdy nie mają monumentalnego, pomnikowego charakteru, stanowią bolesny wyraz nieadekwatności samego pojęcia pomnika.

Oprócz wielowymiarowej twórczości malarskiej Rosenstein „Once Upon a Time” przedstawia szereg instalacji stworzonych przez artystkę we wczesnych latach 80-tych, gdy w Polsce ogłoszono stan wojenny, a na półkach sklepowych brakowało produktów pierwszej potrzeby. Te prace, wśród których na uwagę zasługują paczki papierosów z oczami i stara torebka z zębami, przekształcają zwykle majsterkowanie w czystą sztukę, zacierając stopniowo granice pomiędzy figuracją i abstrakcją. Są wyrazem ekscentrycznej, dziecięcej strony twórczości Rosenstein, odbiciem jej wczesnych surrealistycznych fascynacji.

Od lat 40-tych ubiegłego wieku Rosenstein dzieliła swój czas między sztuki plastyczne i twórczość pisarską. Po przyjeździe w 1950 roku na świat syna – Adama Sandauera – zaczęła pisać bajki dla dzieci. Podobnie jak jej obrazy, opowiadania te opierają się na zestawianiu magicznego realizmu z szarą i smutną rzeczywistością pełną nieszczęść i samotności. Twórczość pisarska Rosenstein bywa też alegoryczna wobec doświadczenia antysemityzmu, na które artystka była narażona jako Polka żydowskiego pochodzenia. Ilustrowana jasnymi akwarelami „Historyjka o przygodach ślimaka i jego przyjaciół” (Tiny Tale of Snail and All His Friends, 1997–2001) opowiada o królestwie zwierząt i wzorowanych na dziejach rodziny Rosensteinów losach rodziny ślimaków, w których przeplatają się odrzucenie, akceptacja, obojętność i miłość. Opowieść, której rękopis został niedawno odnaleziony w Bibliotece Narodowej w Warszawie, jedyna znana bajka Erny Rosenstein zilustrowana przez artystkę, znalazła się w bogato ilustrowanej książce wydanej przez Hauser & Wirth Publishers.

For additional information, please contact:

Andrea Schwan, Andrea Schwan Inc., info@andreaschwan.com, +1 917 371 5023

Rebecca Schiffman, Hauser & Wirth, rebeccaschiffman@hauserwirth.com, +1 516 353 2484

Christine McMonagle, Hauser & Wirth, christinemcmonagle@hauserwirth.com, +1 347 320 8596

Caption and courtesy information

All works:

Erna Rosenstein
© The Estate of Erna Rosenstein / Adam Sandauer
Courtesy Hauser & Wirth and Foksal Gallery Foundation

Poświata (Afterglow)
1968
Oil on canvas
58 x 66 cm / 22 7/8 x 26 in
Photo: Marek Gardulski

Obecność (Presence)
1990
Oil on canvas with twine frame
56 x 39.5 cm / 22 x 15 1/2 in
Photo: Thomas Barratt

Szafa (Closet)
c. 1960-2004
Wardrobe cabinet with collage and assemblage elements
179 x 50 x 107 cm / 70 1/2 x 19 5/8 x 42 1/8 in
Photo: Thomas Barratt